

HET ONTSTAAN VAN VLAANDEREN BINNEN BELGIË

ANTOON VRINTS

Lode Wils, *Op zoek naar een natie: het ontstaan van Vlaanderen binnen België* Antwerpen, Polis, 2020, 416 pp., ISBN 9789463105101

Bij slecht geïnformeerde waarnemers gaan historici vaak door voor wat stoffige kamergeleerden die de stilte van hun studeervertrek boven het maatschappelijke gewoel verkiezen. Ook al zijn er genoeg vakbroeders en -zusters die met hun métier vanuit een *l'art pour l'art* positie bedrijven,

de basishouding van de meeste historici is anders. Als het goed is, zo stelde Henri Pirenne al decennia geleden, wordt de historicus niet gedreven door een antiquarische voorliefde voor oude spullen en verhoudingen, maar staat hij of zij in het volle leven van vandaag. Een schoolvoorbeeld van die actuele urgentie van geschiedenis, levert Lode Wils met zijn recentste bundel *Op zoek naar een natie*. Geprikkeld door het onvermogen van de Belgische politieke klasse om binnen aanvaardbare termijn een federale regering te vormen, ervoer hij het als zijn plicht het lezerspubliek (nog) eens uit te leggen hoe we in die toestand beland zijn. Immers, Wils schrijft de schijnbare onmogelijkheid om politieke tegenstellingen te overstijgen, toe aan de fragiliteit van het Belgische nationale gevoel. Doelstelling van het boek, dat goeddeels bestaat uit een bundeling recente artikelen, is de historische achtergrond van de desintegratie van de Belgische natie als gevolg van de opkomst van een concurrerend Vlaams nationalisme te schetsen.

Voor de gemiddelde lezer van WT zal op het eerste gezicht veel uit dit boek bekend overkomen, aangezien de hoofdmoot van de opgenomen artikelen eerder in dit tijdschrift verscheen. Een aantal van Wils' invloedrijke thesen passeren de revue, gaande van de Belgische bezieling van de vroege flaminganten over de beslissende weerslag van de *Flamenpolitik* tijdens de twee wereldoorlogen tot de bestrijding van het Vlaamse minimumprogramma door koning Albert I. Door de gemeenschappelijke presentatie springen echter ook een aantal krachtlijnen in het oog die in de individuele artikelen makkelijk over het hoofd gezien worden. Zo valt het in diverse bijdragen op hoezeer flaminganten en Groot-Nederlanders van uiteenlopend pluimage doordrongen waren van het völkische gedachtengoed. Vreemd genoeg is die völkische factor in de geschiedenis van de Vlaamse beweging nooit systematisch geanalyseerd, terwijl het Vlaams-nationalisme zichzelf toch expliciet typeert als een 'volks-nationalisme'. Daarnaast roepen een aantal artikels vragen op over de precieze dynamiek van de vervlechting tussen de levensbeschouwelijke breuklijn en patronen van nationale identificatie, een andere bekende stelling van Wils. De auteur stelt immers dat de steun van de Roomse kerk voor de Vlaamse beweging de geloofsafval in Vlaanderen vertraagd heeft en dat na Wereldoorlog II in katholieke flamingantische milieus "*vrijzinnigen met een Belgische veroordeling als goede Vlamingen golden*" (p. 368). Vraag bij dergelijke vaststellingen is dan wat er primeert: ideologie of nationale identificatie?

De voornaamste nieuwigheid ligt in het eerste hoofdstuk dat Lode Wils voor deze bundel geschreven heeft. Daarin ontwikkelt hij een eigen, krachtig analysekader voor de studie van natievorming in langetermijnperspectief. Voor de Zuidelijke Nederlanden-België stelt Wils dat de patronen van natie-

vorming diepgaand getekend werden door drie periodes van versnelde maatschappelijke transformatie, namelijk de botsing Reformatie-Contrareformatie in de zestienste eeuw, de revolutietijd 1780-1850 en de ontzuiling vanaf de jaren 1960. In dergelijke transformatieperiodes worden de bindingen tussen individuen en groepen diepgaand gheredefinieerd, wat zijn weerslag op de natievorming niet mist. Wils' denkraam dat ook toepasbaar is op andere casussen, heeft het voordeel de oppositie modernisten-primitiveerden te overstijgen. Het benadrukt de openheid van historische processen door zowel de klip van het breukdenken (de idee dat de natie een 'modern' verschijnsel is) als continuïteitsdenken (het perrenialisme) te vermijden.

Wils wil met dit boek echter niet alleen als historicus de geschiedenis van de natievorming in België duiden. Hij wenst ook als flamingant een niet mis te verstane waarschuwing te formuleren voor de catastrofale gevolgen van een separatistisch scenario. Vlaamse onafhankelijkheid impliceert immers zeker het verlies van Brussel en mogelijks ook van delen van Vlaams-Brabant, wat Wils naar analogie met Poetins visie op het einde van de USSR als "*een ramp voor Vlaanderen*" aanvoelt. Dat Vlaams-nationalisten uit anti-Belgische verblindingsbereid zijn die ramp over Vlaanderen af te roepen, is volgens Wils uiteindelijk terug te voeren op de revanchistische gevoelens van de erfgenamen van oud-collaborateurs. In plaats van met dergelijke gevoelens, moet de toekomst van Vlaanderen volgens Wils met het verstand worden vormgegeven. Waaruit bestaat dat verstand dan wel? Varen op de koers van Frans Van Cauwelaert (de katholieke Vlaamsgezinde voorman aan wie Wils een vuistdikke biografie wijdde) die stelde dat de Vlaamse ontplooiing binnen het Belgische grondwettelijke kader perfect

mogelijk was. Tegelijkertijd maakt Wils zich weinig illusies dat het verstand tegen het gevoel opgewassen is. Wat men ook vindt van Wils' analyse, ze heeft in ieder geval de verdienste het debat over de gevolgen van het separatisme scherp te stellen. Dat debat wordt nauwelijks gevoerd en dat wekt verwondering. Immers, de twee grootste Vlaamse partijen sturen aan op het einde van België. Dat is hun goed recht in een democratie, maar dan wel graag met open vizier. Thans houden de anti-Belgische partijen de bevolking wensdromen ('Brussel zal eieren voor zijn geld kiezen en opgaan in een onafhankelijk Vlaanderen') en rookgordijnen ('confederalisme') voor. Het lijdt geen twijfel dat ze dat doen om de reële implicaties van het separatisme te verdoezelen.

JUUL FILLIAERT EN HET CULTURELE FRONTLEVEN

NICO VAN CAMPENHOUT

Luc Filliaert, *Mijn oorlog. Juul Filliaert 1914-1918, journalist – uitgever – verzamelaar* Gent, Academia Press, 2020, 151 pp., ISBN 9789401461856

Juul Filliaert (1890-1948) was, naar het woord van de Amerikaans-Britse auteur en Nobelprijswinnaar Literatuur Thomas Stearns (T.S.) Eliot (1888-1965), een "*minor poet*". Hij publiceerde verdienstelijk journalistiek, essayistisch, creatief en historisch werk zonder echt hoge toppen te scheren. Zijn schrijverschap werd mede ge-

